

Skarb wyrobów metalowych z Cierpic koło Torunia (750-500 BC). Wstępne wyniki badań archeologicznych i metaloznawczych

Jacek Gackowski¹, Łukasz Kowalski², Anna Rembisz-Lubiejewska³, Aldona Garbacz-Klempka⁴, Dariusz Kamiński⁵, Andrzej Podgórski⁶, Mateusz Sosnowski⁷

1 – Instytut Archeologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, ul. Szosa Bydgoska 44/48, 87-100 Toruń, jacek.gackowski@umk.pl

2 – badacz niezależny

3 – Dział Badań Podwodnych Narodowego Muzeum Morskiego w Gdańsku, Ołowianka 9- 13, 80-751 Gdańsk

4 – Centrum Badań Nawarstwien Historycznych Akademii Górniczo-Hutniczej im. S. Staszica w Krakowie, ul. Reymonta 23, 30-059 Kraków

5 – Instytut Biologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, ul. Lwowska 1, 87-100 Toruń

6 – Katedra Konserwacji-Restauracji Architektury i Rzeźby Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, ul. Sienkiewicza 30132, 87-100 Toruń

7 – Instytut Archeologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, ul. Szosa Bydgoska 44/48, 87-100 Toruń

Słowa kluczowe: Skarb wyrobów metalowych; kultura łużycka; epoka brązu

Skarb wielu wyrobów metalowych, głównie elementów końskiej uprzęży, został znaleziony w Cierpicach koło Torunia w 2020 roku podczas amatorskich penetracji nadwiślańskich lasów. Prospekcję, za zgodą władz konserwatorskich, prowadziła grupa historyczno-eksploracyjna "Weles". Część zabytkowych przedmiotów wydobyli wymienieni poszukiwacze, ale bardzo szybko fakt odkrycia zgłosili archeologom. Ci ostatni przeprowadzili profesjonalną eksplorację znaleziska. Nagromadzone przedmioty z brązu to pobocznicę, falery, brzękadła oraz blaszane i druciane okucia końskiego ogłowia i wodzy. Zestaw ten uzupełnia jedna siekierka tulejkowata z uszkiem. Łącznie z ziemnej jamy wydobyto blisko 160 przedmiotów, złożonych w jakimś organicznym pojemniku (prawdopodobnie skórzanym) i w takim pakiecie ukryto je w płytkiej jamie ziemnej. Wspomniane artefakty, zanim trafiły do skózanego (?) worka, owinięto liśćmi roślin trawiastych i łopianu. Dotychczasowe wyniki badań archeologicznych wskazują, że końska uprzęż mogła pochodzić z kręgu kultur nordyjskich późnej epoki brązu, być może trafiła nad Wisłę z obszaru Pomorza, z tamtejszych warsztatów brązowniczych, w których wykonywano metalowe przedmioty o północnej stylistyce. Analogie dla niektórych elementów końskiego ogłowia (w szczególności dla ozdobnych tarczek tzw. faler) można też wskazać w środowiskach naddunajskich, co jest kolejną dobrą ilustracją kulturowo-wymiennych powiązań południa i północy Europy w młodszej i późnej epoce brązu. W zestawie przeprowadzonych analiz wspierających dociekania archeologiczne, uwagę zwracają wyniki badań paleobotanicznych (wspomniane wyżej identyfikacje roślinne) oraz konserwatorskich (identyfikacja pozostałości skór zwierzęcych z których wykonano rzemienie końskiego ogłowia).

Skarb z Cierpic poddano badaniom metaloznawczym. Zabytki były analizowane pod kątem surowca, struktury i techniki wykonania z zastosowaniem technik nieniszczących (OM) lub mikroniszczących (ED XRF). Wyniki analiz składu chemicznego wskazują, że do produkcji zabytków z Cierpic wykorzystano klasyczny brąz cynowy (Sn=10-15%) bazujący na rudach typu Fahlerz z zauważalnym udziałem antymonu. Analizowane przedmioty nie odbiegają pod względem surowcowym od innych wytworów brązowych użytkowanych przez lokalne wspólnoty kultury łużyckiej w początkach epoki żelaza na obszarze północnej Polski. Pod względem technologicznym omawiane zabytki były odlewane i kształtowane plastycznie z wykorzystaniem techniki kucia na zimno i gorąco. Szczególnie interesujące obserwacje technologiczne dotyczą kompletu pobocznic, który odlano w trwałej lub półtrwałej formie wieloczęściowej z trzema rdzeniami. Na niektórych zabytkach zachowały się wady odlewnicze oraz ślady wskazujące na ich obróbkę i użytkowanie w pradziejach. Uzyskane wyniki pozwalają zakładać, że metalowe elementy uprzęży końskiej z Cierpic zostały wykonane w tej samej pracowni odlewniczej.